

POSSONYI LÁSZLÓ:

NÉP A HALÁL UTÁN

Ignác Rózsa aposztrofálja így „Született Moldovában” című nagyvonalú regényének egyik mellékmondatában a csángókat. Nép a halál után... *Vörösmarty* hangja ez, aki síról beszélt, „hol nemzet sülyyed el.” Mikor a magyarságot fel kellett rázni, mindig akadtak nálunk próféta lelkű ál-Kasszandrák, hogy mint lelkiismeretünk őrei, fekete bakacsinba vont jelképes ravatalon sirattassák el azt, ami enélkül a siratás nélkül valóban meghalt volna. Az ál-Kasszandrák szerepe nem hálás. Hisz éppen napjainkban tűnt fel egy indítvány, hogy *Vörösmarty* Szózatából is kihagyjuk a nemzethalált idéző két versszakaszt, azaz legalább iskolákban, iskolai könyvekben ne kerüljön említésre ez a két passzus. Ime, napjainkban még *Vörösmarty*val is baj van. S mennyi baj volt és van *Ady*val?

De tagadhatja-e valaki, aki komolyan aggódott valaha a magyarság sorsán és élethalál problémáin lázas éjeket vergődött át, hogy éppen az ilyen *Vörösmarty* és *Ady* Endre-féle sorsviziók adják dacos nemzetünknek a végső erőt mindig a szerzetesiből világi sikra transzponált „agere contra” nagy erényéhez? Istenem, ha ilyenek vagyunk, hogy dacból többet bír el a vállunk, mint lelkesedésből? Hát jöjjön akkor a dac és legyenek áldottak, akik dacos tette tudnak ingerelni. Minden nép másképpen reagál sorsa intéseire s ezért nem folyhat hangyaboly masszává a világ, sem unalmas falanszterré, mert van egyediség, van, ami egyetlenül tragikus a világon és éppen ezért utánozhatatlanul szép. S van nép, amely jó óráiban megáldja szenvedéseit. Ilyen a magyar is. Ezért szép részt-szenvedni és örülni küldetésében.

A csángókérdést nálunk kevesen és rosszul ismerik s akik ismerik, igen szűkszavúan nyilatkoznak csak róla. Sajnos, akik ex abrupto írnak róla, legtöbbször balfogások sorozatává sikertelenítik a legrövidebb ismertetést is. Egyszerűen összetévesztik a Bukovinába Mária Terézia alatt kivándorolni kényszerült székelyeket (madéfalvi Siculicidium), a moldovai, részben ősmagyar etelközi származású, részben később jött kun s csak későbbi feltöltésében székelyeredetű magyarságával és végül a Bukarestbe és a többi havasalföldi városokba „csángóttak” erdélyi kivándorló tömegeivel.

Emellett a csángók legnagyobb része, akár bukovinai, akár moldovai, nem igen vállalja a csángó nevet. Éppen a moldovaiak, akik a legrégebb magyarok és valószínűleg legrégebb lakosok ezen a tájon, — valami ős hallgatagság, évezredes leszűrődött bölcsesség, vallásba menekülés és csend

terpeszkedett el rajtuk, mint Európa másik ős maradék népe: a baszkokon — nem szívesen vagy egyáltalán nem vállalják a csángó nevezetet. Ők magukat „*katolikusoknak*” nevezik furcsa sziszegő nyelvükön, hisz ősi Árpádházi királyaink alatt elnyert katolikus vallásuk különíti el őket a környező moldován és ukrán népcsoportoktól, amelyeknek véreben szintén sok a kun, a faji különbség tehát itt elhalványul a kultúrális lelki, vallási különbség mellett. S ezek a csángók úgy tartják, hogy mindig ott voltak,, ezért ha Erdélybe mennek, kimennek oda s visszabeszállnak Moldovába, ha *hazatérnek*.

Katolicizmusuk mellett pedig minden felekezeti szemponton túl is meg kell állnunk egy pillanatra. Mert az ő katolicizmusuk egyik legnagyobb történelmi bizonyágunk amellet, hogy az erdélyi románság későbbi beszármazás. Ezek a Kárpátokon túli, Szereth-menti magyarok az ő makacsul őrzött katolicizmusukkal, oly erős vallási begyökerezettséggel, hogy a leguniverzálisabb vallást ők *nemzetiségi megjelölésül* használják. — „Katolikusok”-nak mondván magukat, Árpádházi, valóban magyar és európai politikát űző királyaink térítőtevékenységének legnagyobb példái. Moldova, Munténia, Olténia többé-kevésbé mind magyar hűbértartományok voltak abban az időben és az ott maradt pogány magyarokat is megtérítette sorra a Domonkosok és egyéb szerzetek égő lelkű baráthadserege. Az Árpádok és Anjouk nemcsak Moldovában, hanem az egész Balkánon fel akarták számolni a keleti szakadár egyházat s a tőzsomszédos, uz, kun, bessenyő, tatár csapatoktól dúlt Moldovában sikerült is oly mélyre elültetniök a nyugati kereszténység megszentelt gyökereit, hogy semmiféle sárga vagy bizánczi-tatárjárás kitépni többé nem tudta. Ha így cselekedtek a csak időnként hódoló szomszéd tartományokban, hogy tűrhették volna az ortodox románságot a mindig az anyaországhoz tartozó Erdélyben, a Gyulafehérvári püspökség Szent Istvántól eredő székesegyházának alapfalai környékén? Ha lett volna itt a tatárjárás előtt számottevő s nem legfeljebb egy-két szökött, bujdosó pásztorcsaládból álló románság, az első hódítás lendületében, mikor a benttalált népek mind nyugati keresztény hitre térültek uraikkal együtt — ha már addig is azok nem voltak — megmaradhatott volna-e éppen a románság egy ellenséges nagyhatalomnak, Bizáncznak a hitén? Hisz Szent István a saját vérrokonait sem kímélte, mikor az állam egyházi és jogi egyesítése forgott szóban. Éppen ezt az idegen, kóbor pászturnépet hagyta volna ki térítómunkájából, ha azok nagy lendületű országépítő tevékenysége idején birodalma földjén találtak s nem később szívárognak be a Balkán erdeiből paraszti sorsú pópáikkal és vladikáikkal?

A moldovai katolikus magyarok az elpusztult árpádkori moldovai katolikus templomok, műemlékek vagy írott emlékek helyett saját vérükben, nemzedékről nemzedékre meg-

örzött hitükben, saját húsból fakadt gyermekeikben őrzik a középkori katolikus magyar nagyhatalom emlékét és eleven bizonyágtevői Erdély túlnyomó magyarságának is a Középkorig visszamenő időkig.

Ezekről az eleven tanúság tevőkről született most egy nagyvonalú magyar regény *Ignác* Rózsa tollából, akinek nagyapja még csiki katolikus székely volt s akinek névrokonáiból a moldovai martikulárék tanúságtétele szerint számtalanon szívárgtak át Moldovába is, hisz majd minden faluban található ott Ignácok, mint Csikban is és a környező székelyekben. S valóban csak az találhatta meg ezt a kényszerítő regénytemát — ami kínoz és nem hagy nyugodni igazi író, — akinél ez a feladat ősi talajból, vérből feltörően buggyan elő, mint a meleg források, amelyeknek elő kell buznogniuk bizonyos földtani körülmények vagy földrengéses idők közepe. A trianoni földrengés pedig éppen elég tektonikus ok volt arra, hogy *Ignác* Rózsából ezek az ősi hullámok feltörjenek.

Szokatlanul nagyarányú regényvázra építi fel *Ignác* Rózsa csángóregényét, oly széles alapokra, amelyek nálunk férfiíróknál is sajnos nagyon ritkák. Node *Sigrid Undset*, *Gertrud von le Fort*, a szovjetorosz *Woinowa* hatalmas epikája óta elvetendőnek kell tartanunk a „nőíró” megjelölést. Éppen századunkban tört fel néhány olyan nőnek született író, akikben csak az író, az alkotó tehetség kemény markolású, formázó erejét látjuk és nőiségük csak annyiban érdekes számunkra, minthogy egy férfi író nős volt-e vagy nőtlen, piknikus vagy szikizotin alkatú. *Ignác* Rózsa lassan ezek mellé az írók mellé kezd felsorakozni, legalább is új regényalkotása erre a vonalra mutat.

Egy könyvben kellett adnia az egész romániai csángó és szórványmagyar problémát, egyetlen felrázó epikus áradásban a romániai magyarság számtalan érből, vérfolyócskákból álló s idegen tengerekben elvesző érhálózatát. És sikerült megalkotni az első nagy magyar fajvédelmi regényt, egy olyan kiemelkedő alkotását a magyar irodalomnak, mint a ma is vitát keltő „*Elsodort falu*” volt húsz esztendőnek előtte. Ne vegye senki ellenmondásnak, hogy ezt a regényt az *Elsodort falu* mellett emlitem s mégis az első magyar fajvédelmi regénynek titulálom. *Szabó* Dezső első nagy alkotása mint eldobott kő szinte első nagy uvertürje volt mindazoknak az európai eszméknek, amelyeknek feszítő erői ma két ellentétes táborba osztotta a világot. *Szabó* Dezső még ma is tisztázatlan értékelésű műve a csúcsok és szakadékok, építő és romboló eszmék kaotikus törmelék-hegyrendszere. Volt idő, mikor megmozgatta az egész magyar szellemi életet, hogy azután kezünkbe se tudjuk venni. S most megint megújulása ígérkezik: olyan időket élünk, hogy újra utána kell nyúlunk... *Ignác* Rózsa regénye nem ilyen értelemben újító mű. Nincsenek szabódezsői ormai és szakadékai, de ehelyett van epikus

omlása, egyenletes áradása és lehiggadt, egyetlen célba futó sodrása az egész műnek, amelynek tárgyalására ez után a hosszú bevezető után már rá is térhetünk.

A regény szereplői románok, vasgárdisták, szerzetesek, valamint a magyarok közül moldovai őslakos csángók, bukaresti régebben megtelepült magyarok meg aztán a románoktól „bangyennek” csúfolt hazátlanok, akik jobbára a trianoni béke után sodródtak bele az óromániai bolyongásba.

Gergely Béla, azaz Adalbert Ghergeli, amivé az asszimiláció után válik, olyan háború által derékbatört magyar félexisztencia. Mikor a hadifogságból hazajön félig kész egyetemi éveivel, Erdélyben, ahol a kisebbségeket lehetőleg mindenünnen kirekesztik, nem tud elhelyezkedni. Elszármazik tehát Moldovába, de előbb elszöktet egy erdélyi magyar leányt, akitől Moldovában fia születik. Az anya nemsokára meghal, Gergely Béla pedig Bukarestbe költözik egy időre és ott valami úton-módon diplomát szerez magának. Fiát közben román parasztokra bízta, és Dávid úgy járja ki elemi iskoláit, hogy jóformán nem is hall magyar szót. Aztán visszatér Adalbert Ghergeli, román diplomával és egy könnyűvérű bukaresti feleséggel, továbbá eltökélt asszimilációs szándékkal. A környéken minden az ortodox kalugyereké. A végeláthatatlan őserdők is, amelyek kitermelése busás hasznot ígér Gergely Bélának. Elzarándokol az ortodox klastromba és ott hagyva református vallását, ortodox hitre tér, mert ezen az úton akarja megszerezni az erdőkitermelési jogot. Ravasz asszimilációja sikerül is, jelentős szerepet kap a fakitermelésben, kisfia pedig a hajdani karácsonykői, azaz piatrai ortodox gimnáziumba kerül diáknak, hisz a szép bukaresti mostohának úgysem kell az első asszonygyereke. A kis Dávid Ghergeli színromán környezetben növekedik, még a kis és nagy szünetekre sem tér haza, ahol legalább egy Máté nevű elkóborolt, hajdani bicskázását bujdosó székely legénytől hallott néha egy két magyar szót.

De a moldovai magyarság szórványai mindenütt ott lappangnak a román nép cementjében, mint beforrasztott, de más anyagból álló kavicszemek egy egyre merevebbé összeálló masszában. A piatrai gimnáziumban is van néhány csángómagyar gyerek, akikből katolikus papokat akar nevelni a jassyi püspökség. Mert az évszázadok óta nemzeti iskolázás nélkül élő moldovai magyarság jóformán már csak katolikus hitében él külön életet. Iskolát csak románt kapott, de az asszonyok még ezt sem és így ők még őrzik a magyar nyelvet. Az iskolázott, vásárokra járó férfiak azonban már sokszor könnyebben ejtik a román szót és a háború utáni konkordátum révén, miután Róma kikötötte, hogy a csángó népnek saját véréből származó papokat kell kapnia, a román hatóságok úgy kerülik meg ezt az egyezményt, hogy szüleiktől gyerekkorukban elragadott janicsár papokat nevelnek a román intézetekben. Ezek azután, mire pappá szentelik őket, meggyűlölik a magyar szót vagy el is felejtik és minden céljuk, hogy az államtól pártfogolt és támogatott román nyelvű katolikus egyház pásztorai legyenek.

A kiszámíthatatlan dolgok azonban mindig ellenségei az ilyen Kolonicsizmusoknak. Az intézeti gyermekek egy buggó román tanár tanterven kívüli önképzőkör szervezésének következtében Piatra multja után kezdenek kutatni és a régi román krónikákból kiderül, hogy Piatra is magyar alapítású város, hajdanában Karácsonykőnek hívták és hogy a magyaroknak a középkorban sokkal nagyobb szerepük volt az ország felépítésében, mint a magukat ott

öslakosoknak tartó románoknak. Dávid Ghergeli szívében is megmozdul valami, problémává sajdul fel benne a magyarság. Tanára, Bucureanu azonban, aki szellemével hódít a fiúk közt, mikor tanítványa megvallja neki kétségeit, elküldi őt egy csángó faluba nyári vakációra: lássa, tapasztalja meg személyesen, odatartozhat-e ő, a bizonyos kultúrviszonyokhoz szokott városi gyermek a ma is szinte középkorias őstermelő paraszti sorban élő csángókhoz.

Itt találkozunk azután a regény egyik legragyozóbb részével, ahol a csángó öslakosság életét írja le a szerző. Szinte mithikus ösiségű és egyszerűségű faluba jut Dávid Ghergeli, egy elzárkózott apró kis közösségbe, ahol mindenkit idegenkedve néznek, aki kívülről jön. Itt találkozik gyermekkori ismerősével is, a svilkos székely legénnyel, aki hosszas küzdelem után fészket vert idegen létére is a csángó faluban. A református legényt szerelme még a katolicizmusig is elvezeti, ott dolgozik napkeltétől napszállatig a csángók között, azonban idegen voltát nehezen bocsátják meg. Különösen a rokonság egyes tagjai szerveznek ellene pártot, akiket örökségükben is megrövidít. Végül is a hirtelenharagú székely megöli egy csúfolódás miatt felesége egyik rokonát és ebből olyan kavarodás támad, amely teljesen elrontja kis Dávid Ghergeli vakációját. A falu önmagába zárt egész, nem akar csendőroket, valatásokat, tanuskodásokat, hanem egyszerűen eltagadja a gyilkosságot. Vajákos asszonyok segítségével a halottkémet is becsapják és kigyómarás áldozataként temettetik el a gyilkosság áldozatát a tekergő baráttal. Ez a tekergő barát vándor szerzetes, s a nép azért ragaszkodik hozzá, mert ő az anyanyelvén végzi az egyházi funkciókat. Meghallja azonban az esetet a románán lett katolikus pap, csendőroket hoz a falura, hogy a tekergő barátot elfogja és kihantoltatja a halottat is, hogy érvényesen temettesse el újra. A halott kiásása végül is leleplezi a gyilkosságot is és bekövetkezik az első asszimiláns tragédia: Mátét, hiába futott országokon át bűnével, mégsem nyugtathatta meg a falu közössége. És bekövetkezik a falu magyar tragédiája is: román nyelvű papot hoznak a faluba, román nyelvű katolikus parókiát és templomot építtetnek, hogy a népet nyelvtől és fajtájától teljesen elszakítsák.

A kis Dávid Ghergeli, aki még vonzódott volna sejtelmében a magyarokhoz, öntudatlan lelki folyamatok után most már mint tudatos asszimiláns kerül vissza a piatrai gimnáziumba és gyerekkori román paraszt játszótársának mind tökéletesebb befolyása alá kerül. Erről a parasztgyerekről már előbb kellett volna szólnunk, hisz a mai román ifjúság tekintélyes hányada szimbolizálódik benne: az az ifjúság, amely vasgárdistává lett. *Ignác* Róza meg is fejtí ennek a lelkifejlődésnek a titkát Niculai sorsában. Az elemista korában teljesen elárvelt Niculai mások kegyelméből, szülői szeretet, tradíciók és hit nélkül nő fel. A sorsnak csak keménységét érezte mindig, megtanulta, hogy csak magában bízék, az öklében, az erejében, a fiatalágában s ne kímélje az öregeket. Ezt a Niculait semmiféle törvény, emlék, jogrend nem köti. Látja fajtája borzalmas nyomorát, érzi a román vezetó osztály borzalmas korrupcióját és felcsap az új rend katonájának. Már süvölvény diákkorukban vadul politizálnak ezek a latinosan korafejlett és szláv fanatizmusú román gyerekek, mikor pedig Bukarestbe kerülnek az egyetemre, belőlük sorozódik a Kapitány hívei-nek mindenre elszánt gárdája.

Dávid Ghergeli gimnazista osztálytársai majdnem maradék nélkül a vasgárda eszméinek élnek. A teljesen magára hagyott, magyarul sem tudó Dávid pedig ott ing-leng a hatalmas népi mozgalom örvénylő partjain s ha társakat akar fiatal életéhez, csak

ezek között találhatja meg. Közben apja is meghal és egyedül marad a nyüzsgő, újonnan felgombásodott fővárosban, ahol a magyarok csak kivetett cselédek, kétkézi munkások és *bangyennek* csúfolt söpredék népség, akikre minden román megvetéssel néz.

Az ár ragadja Dávidot is, habár valami — talán idegen fajtájának lappangó tudata — még mindig visszatartja, hogy teljesen közéjük álljon. Dávid maga sem tudja mi, hiszen csak öntudata alatt parázslík magyarsága. De nem lehet magyar sem, amikor még kulturális igényeinek megfelelő magyarral sohasem találkozott az apján kívül, aki renegát lett. A vasgárdista szervezés vad erővel folyik. Részt vesz benne Dávid és Niculai gyerekkori játszótársnője, Lenkuca is, aki egy román herceg barátinője. A hercegnek blokkházai vannak és a blokkházak manzardszobáit, ahol Bukarestben a cselédszobák is vannak, odaajándékozza a gárda tagjainak. És Dávid habár nem bejegyzett vasgárdista tag, szintén kap egy ilyen ingyen szobát. Az áradat már megragadja őt is, de a magyarság még egyszer kinyúlik feléje. Szobája mellett cselédszobák vannak mert Bukarestben vagyunk, ezek lakói nagyrészt székelyek. A székely cselédeket pedig a reformátusok pasztorálják, akiknek önálló egyházuk van a Regátban. Fejér Éva, a régi bukaresti magyarok leszármazottja, egy kis vagyonnal a háta mögött állandóan felügyelet alatt tartja a szegény székely leányokat, hogy el ne merüljenek a bangyensors szennyében, a rájuk leselkedő prostitúció árjában. És fent a cselédsoron, a hatodik emeleten egyszer csak találkozik Dáviddal, akinek elferdített nevében is felismerni véli a magyart. A két fiatal találkozik, habár csak románul tudnak beszélni, mert Dávid már rég elfelejtette a gyermekkorában hallott magyar szavakat. Csak nagy sokára vallja be azt is, hogy eredetileg az Éva hitét követte, református volt. A huszonöt év körüli szociális munkát végző leány és az alig húszéves diákfiú között mégis szövődik valami: félig szerelem, félig a megtalált ugyanegy fajta ösztönös vonzalma. Éva az idősebb leány szemérmével s mégis halálos vonzódással követi Dávid sorsát. Már-már annyira megy vele, hogy elviszi a bukaresti reformátusok kultúrházába, a templomba is, ahol román bibliából követi Dávid Ghergeli a Károli biblia textusát és minden erejét összeszedve akarja értelemmel követni a lángelkű pap szavait. Hisz egy kis székely cselédttől már tanult valamit magyarul.

Nekünk olvasóknak izgalmas a játék, még izgalmasabb talán, mint maguknak a szereplőknek: csak azt figyeljük, sikerül-e egy valakit visszahódítani szerelemmel vagy fajtaszeretettel azok közül, akik már elvesztek. A regény katafalkállító profétálása szerint nem sikerül. A végzet közbeszól. Elkövetkezik a vasgárdisták 1938 decemberi kiirtásának véres napja, amikor katonaság szállja meg a blokkházakat és összefogdossa, vagy leöli a manzardszobákban lakó diákokat, Niculaion kívül, aki idejében egy ortodox monostorba menekül, jóformán csak Dávid menekül meg egyelőre. Székely cselédlánynak öltöztetve, mint bevásárlásra induló háziaszszony menti ki Dávidot Éva abból a házból, amelynek minden más diáklakója életével lakol vasgárdista voltaért. Éva rejtegeti aztán Dávidot, aki rajta van az elfogandók és kivégzendők listáján. Rejtegeti és tanítja, vezeti mindaddig amíg megérteti vele Pál apostolnak, a legnagyobb asszimilánsnak mondását: „*Ki tiben elhívott az Úr, abban legyen hű...*“ Dávid végigjárta az asszimiláció útját, már majdnem vasgárdista lett, a román nép javáért került vérlistára. A gárda akkor összeomlott, számtalan fiatal hulla szegélyezte útját, de Dávid közben eltalált Istenhez és megbékélt sorsával. A többi ami következik, már szinte lényegte-

len is. Hogy mégis felfedezik, mégis csendörgolyó járja át fiatal testét a román nép ügyének pere miatt, amihez alapjában semmi köze sem volt. Bekövetkezik a másik asszimiláns tragédia is a Mátéé után: *Elpusztulnak azok, akiket népük drámlásából kivettél a sors.*

Csak hosszasan lehetett elmondani a regény tartalmát s mint minden igazi nagy regényét, így sem lehetett igazán elmondani, csak néhány kimagasló pontját megjelölni a képek, amelynek közepén a hatalmas folyó ömlik és kanyarog.

A regényben két nemzet és három vallás sorsa kavargó. Az ortodox monostorok világát, a vasgárdista mozgalom egyik szenvedélyfűtötte kohóját éppúgy megismerjük belőle, mint a szórvány katolikusok beolvadásra kárthatott csángó tömegeit és eddig ismeretlen életét. Aztán pedig Bukarestet, a „bangyenek fővárosát”, ahol a szörnyű népkeverékben a reformáció utáni Erdély kiszármazott fiai sodródának az árral s egyházuk csak minden tizediket vagy századikat tudja megkötni pasztoráló munkájával. A Románia felé elvérző magyar Erdély tragikus sorsa üvölt fel ezekben a sorokban s a regény tragikuma is ebből a sorsból hegyeződik ki. Csak hogy Ignác Rózsa nem írt „*Elnémult harangok*” féle kongató nacionalista írást. Az ő magyarsága mélyebben van és a problémákat is mélyebbről szemléli, írónak is nemesebb és nagyobb. Az ő románjai egyszerűen emberek, nem retusálta a kelletnél borzasabbra, vadabbra vagy embertelembre semmiféle elfogult képzelet. Egyformán Isten fiai, várományosai magyarok és románok. És éppen itt nyilvánul ennek a könyvnek érdemessége, hogy ilyen hosszán foglalkozunk vele. A keletre szakadt magyarság legégetőbb sorsproblémáit, a moldovai magyar katolikusok nemzeti veszedelmét, a kivándoroltak asszimilációs útjait, hatalmas életfolyamba ágyazva hömpölyögteti el előttünk. És ami a legnagyobb érdeme, nem írt propagandakönyvet. Az asszimilációs és faji problémákat a gyökerüknél fogta meg és Szent Pál szavával felelt rájuk. Hisz tehet-e arról a szegény Regátba sodródott magyar, akit bangyennek, hazátlan kutyának csúfolnak, hogy a borzalmas faji atmoszféranyomás alatt, amelyet környezete gyakorol rá, mint üldözött vad lapul az avarba, hogy teste színéről meg ne ismerjék és inkább már románul beszél és nem akar nagyon különbözni, mert a különbség mindig fájdalmas dolog, akár mint zseni különbözik az egyes a tömegtől, akár mint más fajának fia áll egyedül a másformájúak között? Ignác Rózsa egyszerűen embereket írt meg mindkét oldalon epikus bőséggel ontva alakjait és egyforma szeretettel hajolva minden embertársa fölé.

Ha csak egy propagandakönyvet ír (mert azt is kellene sokat írunk erről a veszésnek indult regáti magyarságról), felhaborított volna rövid időre. Akkor ha szalmalángnak nem bizonyul felhaborodásunk, talán teszünk ezekért a csángókért valamit, hogy hazahozzuk, kicseréljük őket erdélyi románokért, de megtörténhetik, hogy kis idő múlva napi-

rendre térünk más bajaink között az ő sorsuk fölött. Ignác Rózsa azonban egy művet írt, amelynek hatásában és jelentőségében ott van a helye az *Etelka*, a *Falu jegyzője*, *Az elsodort falu*, Kodolányi tatárjáráskori trilógiája és a más korszakos népi cselekedetekre indító művek között. Állandó értékű mű és így állandóan izgatja majd lelkiismeretünket, amíg csak véreinket haza nem hozzuk arról a földről, amely Egyiptomhoz és Babilonhoz hasonló rabtartó földjévé változott ennek a bibliai hitű népnek, amelynek még mindig nem érkezett Mózes, csak rajongó és pusztulást jósoló Jeremiás prófétája Ignác Rózsa személyében.*

Possongyi László.

CSEREI SZÁSZ LÁSZLÓ:

AZ ÉN BALLADÁM

Fehér hóban
sárga kalász,
zöld arany közt
friss tulipán
vagy te.

Fehér hóban
úttalan út,
törött kézben
csorba fejsze
vagyok én.

Néma erdőn
madár ének,
vad havasba
csengő patak
a te hangod.

Néma erdőn
róka sírás,
rossz bölcs száján
részeg beszéd
az én szavam.

Favágónak
fehér cipó

tikkadt réten
hűvös harmat
vagy te.

Favágónak
bököcs tuskó,
halott papon
kopott talár
vagyok én.

Mint gyermeknek
édes cukor,
a medvének
piros málna,
csavargónak
meleg fedél,
gyors pisztrángnak
friss patak-víz,
csópp madárnak
anyja szárnya,
s szerelmesnek
a szerelem
úgy kellesz te
nekem!

*E sorok írója a mű lényegéről írt s nem tért ki az apró részletekre. Lesznek azonban bizonyára, akik másképpen látják vagy a művet, vagy annak hatása másképp tükröződik bennük. Lesznek bizonyára, akik a csángókérdéshez szólnak hozzá a művel kapcsolatban. A Vigilia szívesen ad helyet minden pro és kontra véleménynek, mert a csángóságról, — amelyről már-már leírták: hogy „nép a halál után“, addig is, amíg nem cselekszünk értük, — nem beszélhetünk soha eleget.

A szerkesztő.